

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institvtiones Morales

In Qvibus Vnivers[a]e Qvaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

26. Aliæ Quæstiones diluuntur de quibusdam statutis Ciuitatum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

loto predicto. Altera opinio docet huiusmodi statutum valere: ea placuit Bartolo, Aretino, Alexandro, & quibusdam alijs, teste ibidem Iulio Clario. Ait Albericus in pa. 2. statutorum. q. 122. hanc sententiam esse communem, & consuetudine ubiq; servari. sed fortassis Alberici tempore hæc communis erat opinio, & vsu recepta: sed nunc talia statuta, vt ait Iulius Clarius nec probantur, nec consuetudine seruantur.

Decimotertio queritur, An valeat statutum laicorum, cauens ne filij matrimonium contrahant sine consensu patris? de hac etiam quaestione Iulius Clarius lib. cu. 10. q. 82. num. 12. Dux sunt opiniones, vna affirmat, quam teste Iulio Clario probat Bartolus, & alij quidam Iuris ciuilibus interpretes; qui fateantur quidem, si huiusmodi statutum pœnam in contrahentes constituat, eam non deberi, sed statutum valere. Altera opinio, negat ea statuta laicorum vim vllã habere. Ioan. Andrea. Hostien. Antonius. Anchar. Abbas. Felin. & alij, vt citat Iulius Clarius, cui sententiæ omnes ferè canonici Iuris interpretes adherent, & merito, cum ad veritatẽ propius accedat: vt potè iuri Canonico magis consentanea, quod liberam voluntatem in matrimonijs cõrahendis requirit. cap. vlti. de secun. nuptijs, quamuis Iulius Clarius doceat à prima sententia non esse recedendum, vbi ea fuerit consuetudine recepta. Addit etiam, Alexandrum sequutus, quem citat, quamuis ius Canonicum seruandum sit, & iuxta illud iudicandũ, ita vt matrimonia contracta sine consensu parentum valeant; pœnas tamen pecuniarias, quas statuta irrogant, deberi; vt puta, si statutum decernat, vt sine consensu patris contrahentes, dote priuentur, quod ego non credo; nam huiusmodi pœnæ multum libertati in matrim. contrahendo detraherent, quam ius Canonicum postulat, vt dixi. Hinc etiam apparet multò minus valere statutum, quod prohibet, sororem nubere sine consensu fratris: quæ est omnium communis opinio, vt ait Alexander, quem Iulius Clarius citat. Quæres, an vim habeant statuta laicorum, quæ priuant filiam dote, si viro nubat vili, & indigno, sine consensu patris? Respondet Iulius Clarius Alexandrum, & Parisium secutus, valere, eo quod ius Canonicum similia statuta non damnat, nec improbat.

Decimoquarto queritur, An alicuius sit ponderis, & momenti statutum, quod prohibet rem stabilem, siue immobilem per alienationem transire in aliquem externum? nam id cum iure communi pugnare videtur, quo est cuiq; liberum, sua bona alienando in quemcunq; transferre. Hanc quaestionem tractat Iulius Clarius lib. cu. q. 82. n. 15. Respondeo ex communi sententia, eiusmodi statutum valere, nam in iure communi extat lex, ne fundus, vel alia res stabilis ad externos transferatur. l. 1. c. nõ licet habitatio. lib. 11. Si tamen quæras, an eo posito, si res vendatur Clerico externo, vel Ecclesiæ, aut Monasterio, venditio subsistat? Communis sententiã teste Iulio Clario, loco cit. affirmat venditionem valere, quoniã statutum laicorum Clericos, aut Ecclesias non tenet, & multò minus adstringit Clericos statutũ, quo cauetur, ne quis vendat externis, etiam Clericis, vel Religiosis: nam tunc statutum expresse cum libertate Ec-

clesiastica pugnaret. Quæres, an tali statuto posito, vt nemo distrahendo sua bona externis relinquat, interdicta censeatur heredis externi institutio? Gloss. in l. 1. c. non licet habitatio. lib. 11. ver. loca. in. respondet nõ censei. Sed cõmunis opinio, Glossa reiecta, contrarium sentit teste Iulio Clario loco cit. Deinde, si quæras, an interdicta videatur locatio, qua quis locat rem suam externis? Respondet Iulius Clarius, si locet ad modicum tempus, non prohiberi: secus verò, si ad longum tempus. Longum verò dicitur, quod est vltra decennium. Tertio dubitabis, an si Titius testamento legauerit externis rem aliquam immobilem, hæres debeat prestare legatario rei illius æstimationem, cum res immobilis externis legari non possit. Respondeo, debere; sic enim habet communis opinio teste Iulio Clario. Quarto quæres, an dictum statutum prohibes rem immobilem alienatione in externum transferri, videatur quoq; vetuisse præscriptionem? Respondeo cum Bartolo, & Alexandro, quos refert, & sequitur Iulius Clarius, eã quoq; prohibuisse. Si quanto scisciteris, nõ si contra huiusmodi statutum facta sit rei immobilis alienatio, transeat dominij in externum? Respondet Iulius Clarius, quoniã possessio transferatur, dominium tamen nõ transire: statutum enim impedit solum, ne transeat dominium. Postremo si roges, quid sit dicendum, quando non solum huiusmodi statutum alienationem prohibet, sed etiam certam pœnam in alienantem constituit, An si quis actionem ad rem aliquam immobilem externis relinquat, ibi pœnam incurrat? Respondet Iulius Clarius minime, quoniã pœna constituitur in alienantem, non autem in transferentẽ suam actionem in alium. Et sciendum est, vt ait Iulius Clarius, statutum prædictum solummodo locum habere in alienatione voluntaria, non autem in necessaria: Et hæc est, teste Alberico, quem citat Iulius Clarius, communis opinio.

Cap. XXVI.

Alie quaestiones diluuntur de quibusdam statutis Ciuitatum.

PRIMO queritur, Quo modo intelligatur statutum, quo certa pœna constituitur in eum, qui fuerit deprehensus cũ armis: Et in primis dubitatur, an in pœnã incidat Titius, qui arma detulisse cõuincitur, sed nõ est cũ armis deprehensus? Hanc quaestionem tractat Iulius Clarius lib. 5. recept. sen. in præf. crim. q. 82. n. 24. & vt ibi ait: Dux sunt opiniones, vna affirmatiua, eum tali pœna puniendum; quam etiã, aiunt, esse cõmunem sententiã. Altera est negatiua, pœna in statuto lata esse in eum animaduertendum: quæ quidem cõmunis est etiam opinio, teste Iulio Clario: ac vsu ipso, & consuetudine approbata. Et certè statuti verba eam confirmat. Nec enim dicitur, qui arma detulerit, hæc aut aliam pœnã sustineat, siue persoluat, aut luat, sed qui fuerit cũ armis deprehensus. Nec est, cur verbum (deprehensus) trahamus ad eum, quem arma detulisse in iudicio testes probauerint. Unde, si fuerit pœna statuti, vt qui deprehenditur cũ armis, ea amittat, Titius arma non perdit, si non fuerit cũ eis deprehensus, etiam testes eũ arma gestasse conuincerint, vt docet Iulius Clarius: nec

licet

licet iudici in eum inquirere, nisi id expresse statutum, vel publicum edictum contineat. *Quæres*, an appellacione armorum contineatur etiam arma, quæ propriæ defensionis gratia deferuntur? *Iulius Clarius Respondet* ex communi sententia, minime: quoniam iuris naturalis est, ut se quisq; defendat. Vsu tamen alicubi est receptum eodem *Iulio Clario* teste, ut hæc etiã arma amittat quis, si cum ipsis fuerit deprehensus. *Quæres* etiam, an armorum quoque appellacione ijs in statutis fustes, & lapides intelligatur? *Respondet* idem *Iulius Clarius* iure communi hæc etiam intelligi armorum vocabulo, ut *constat ex l. Armora. ff. de verb. signifi. At verò vsu, & consuetudine eodem teste* statuta, nomine armorum, fustes, & lapides minime accipiunt, immò neque cultellum ad scindendum panem, aut pennas aptandas. Si roges, an qui defert ad usum in itinere faciendū, arma interdita, pœnam statuti debeat sustinere? *Respondet*, minime: Sic enim consuetudine seruari testatur *Angelus*, quem citat, & sequitur *Iulius Clarius*. *Quæres* etiam, an statuti pœnam incurrat, qui domi habet arma, quæ prohibet statutū: Causa dubitandi est, quia *ex l. i. ff. ad legem Iuliam, de vi publica*, videtur in eam pœnam incidere. Sed consuetudine receptum est, teste *Angelo*, quem citat *Iulius Clarius*, ut eam pœnam non subeat, & iuratur homo ille. Nam verba statuti ad eum, qui domi arma tenet, non porriguntur, sed eum tantum comprehendunt, qui arma defert, nisi in statuto, vel edicto expresse quoque dicatur: qui arma detulerit, vel domi tenuerit. Quod si roges, quid sit dicendum, cum hæc statuta ita cõduntur: Qui de nocte arma detulerit præcisè post sonitū primæ, aut secundæ horæ, hæc, aut illam pœnam persoluat, & Titius in nocte ferat quintæ, aut sextæ in hebdomada sancta, defert arma, vtrum talem pœnam contrahat? *Respondet Iulius Clarius*, *Alberici* sequutus nequaquam, eo quod illis diebus campanæ non sonant, ac proinde Titius contra statutum nõ facit: hisce statutis pœna solet constitui, ut qui arma defert post certum campanæ sonitum, ea amittat. Item solent esse statuta, ne quis arma gesserit, cum venit in Palatiū Imperatoris, Regis, Principis, vel in certum forum publicum. *Quæres*, an Clericus deprehensus cum armis interdicitis, iure possit per magistratum civilem puniri pœna eiusmodi statuti, vel edictis civilibus in eos, qui non obtemperant constituta. De hac quæstione agunt *Iulius Clarius lib. 5. recep. sent. 6. practica criminalis. q. 36. num. 27.* *Couarr. c. 33. practica in quæstionum nu. 7.* Duæ sunt opiniones, quarum vna affirmat, posse puniri, ita ut Clericis deprehensus, iure spoliari armis queat, quamvis nequeat à Magistratu, vel iudice civili, & profano, pœna pecuniaria multari. Sic *Couarruias*, qui quidem hanc sententiã veriore arbitrat, eamq; confirmat tum ex eo, quod similia statuta, & edicta cõsulant publicæ, & communi utilitati, salutis, & paci: tum etiã, quia vsus armorum iure canonico est Clericis interdicitus, alioqui enim Clerici cū armis liberè noctu vagarentur cum ingenti populi detrimento, & offensione. *Iulius Clarius* ait hanc opinionem esse communem, & veram.

Altera opinio negat Clericum talibus statutis

teneri, aut eius pœnis subijci, nec à Iudice seculari pecuniaria pœna puniri, aut armis spoliari posse, sed apud iudicem Ecclesiasticum arma, vel aliam pœnam esse petendam: sic *Ioannes Platea*, & *Ioan. Lupus*, quos citat *Couarruias*, eo quod, vniuersim *Laicorum leges*, vel edicta Clericos non ligant. Vndè iuxta hanc opinionem, si Clericus cum armis deprehendatur, ad Ecclesiasticum Iudicem est eius delictum deferendum, eiusq; auctoritate puniendum, vel ordinaria pœna, vel arbitraria. Probabile quidam existimant Clericos his statutis, vel edictis adstringi: nam licet Laicorum statuta sint, ad publicam tamen, & communem omnium salutem, & pacem spectant. Nihilominus verò probabilius mihi videtur, Clericos horum statutorum, vel edictorum pœnis nõ subijci; etiam si pœna sit tantummodo pecuniaria, vel armorum amissio. Si enim corporalis sit, pro certo omnes habent, Clericos per Magistratum civilem puniri iure non posse. In Gallia tamen, aiunt *Couarruias*, & *Iulius Clarius*, in Clericos arma deferentes, Magistratum civilem animaduertere, vel eos armis spoliando, vel ab eis pœnam pecuniariam exigendo: sed id Romanorum Pontificum concessu obtentum esse apud Gallos testatur *Faber*, *Cassianus*, *Carolus Degraffalius*, *Guiliel. Benedictus*, *Aufreni*, quos citat *Couarruias*; ergò non iure, nec consuetudine, sed privilegio Roman. Pontif.

Secundò quæritur, De statutis Principum, Magistratum, vel Ciuitatum, quibus præcipi solet, ne quis extra Prouinciã, vel vrbis territorium frumentum exportet, vel alias res similes; alioqui res ipsas amittat, aut certam pecuniæ summã persoluat: *Iulius Clarius lib. 5. de recep. sent. 6. pract. criminalis q. 82. nu. 35.* hanc quæstionẽ disputat. Sunt qui eiusmodi statuta, vel iusta defendant: quia nimirum ea condi solent ob publicam, & communem utilitatem, ne scilicet, sequatur frumenti, siue annonæ penuria, & caritas. Contra, alij hæc statuta improbant, & damnant ob eam causam, quod Principum, aut Magistratum auaritiã foueant, & augeant, quoniam ex quolibet frumenti modio, qui extrahitur, certum vectigal exigitur; & Princeps, ac Magistratus quotidie facultatem extrahendi cõcedunt, quibus volunt, dummodo certum illud vectigal persoluat, & ita maiorem penuriam inducunt, ac proinde etiam maiorem annonæ caritatem. Sed quicquid sit, negari non potest, quin eiusmodi statuta cum recta ratione, & æquitate conueniant: quoniam alioqui si libera esset extrahendi facultas, maxima subinde frumenti penuria Respublica laboraret. Solent enim finitimi, ac vicini populi, annonæ inopiam pati; & idcirco nisi talia statuta conderentur, totum frumentum ex vno loco in alium alportaretur, eo quod alibi carius vendatur. Ergò Respublica bono consulitur, cū cauetur, ne frumentum extra prouinciã, vel oppidum extrahatur. Quod si deinde passim facultas datur extrahendi; culpa est, vel Principum, vel Magistratum iucris, & quæstus gratia, liberam multis facultatem concedentium. Certè cum annonæ penuria futura probabiliter creditur, extrahendi facultas denegari debet, vel ante data simpliciter adimi, vel ad tempus differri, atque suspendi.

Quæres, nunquid huiusmodi statuta, quibus vetatur, vinum, frumentum, vel carnes, vel animalia extra prouinciam, vel locum deportari, ligent etiam externos? Respondeo, maximè, & ita habet vsus, & cõsuetudo teste Alberico quem citat Clarius. Quæres itidem, an etiam teneant eum, qui exportat in vsum suum? Respondet Bartholus, non tenere, quam opinionem ait Iason esse communem. Bartholum, & Iasonem citat Iulius Clarius, loco citato. Cæterum quicquid illi opinentur, vsu est receptum teste Iulio Clario, vt exportantes in vsum suum, his statutis adstringantur, & pœnis, quibus cæteri, puniantur. Quod si liceret alicui extrahere in vsum suum, tunc eidem quoque fas esset, quando ei quippiam eorum superesset, id promiscuè cui vellet, impunè vendere. Item, si aliquid extraheret in vsum suum, & deinde voluntatem mutaret, liceret quoque cui libet vendere. Sed quia vsus habet, vt exportantes in vsum suum, his statutis teneantur; consequitur, vt nihil ex prædictis facere alicui licitum sit. Quæres itidem, an his statutis comprehendantur exportantes siue extrahentes farinam, quando prohibent, quominus quis frumentum exportet. Quidam negant, immò ita communi consensu auctores sentire Albericus testatur, quem citat Clarius. Alij verò sentiunt comprehendendi, & Ripa eodem Clario teste scribit, hanc etiam esse communem sententiam. Quicquid sit, tradit Iulius Clarius esse consuetudine receptum, vt extrahentes farinam decreta in statuto pœna, qua cæteri, puniantur. Et certe (quod supra de frumento dixi) si cuique liceret farinam exportare, legi plurimum derogaretur. Rogabis etiam, an si statutum pœnam constituat in eum, qui frumentum exportauerit, qui que in eo delicto fuerit deprehensus, locum etiam habeat in eo, qui deprehensus quidem non fuerit, sed testibus in iudicio delicti conuictus? Respondet Ripa, vt testatur Clarius, communem esse sententiam, locum nõ habere; quia verba statuti sic habent: Qui exportauerit, & in eo fuerit deprehensus, puniatur. Quod si in statuto dicatur: Qui exportauerit, pœnam luat, tunc statutum tenet eum, qui asportauerit, & quem itidem exportasse in iudicio testimonia conuicerint. Sed vsu est quoque receptum teste Clario, vt etiam puniantur ij, quos exportasse, testes in iudicio probauerint. Dubitant etiam aliqui, num qui frumentum extrahit, & in itinere deprehenditur, priusquam prouinciæ, vel loci fines egrediatur, puniri debeat ac si extraxisset? Quidam negant, alij affirmant, vt Iulius Clarius testatur. Sed certè in more positum est, vt in eum pœna in statuto irrogata, qua in cæteros, animaduertatur; dummodo constet eum, qui in itinere deprehenditur, frumentum velle exportare, & extrahere, ita docet Iulius Clarius. Postremò, quæres quid sit dicendum, quando Titius exportat vnà cum mercibus interdicitis merces permissas, nunquid amittat solum veritas, an etiam permissas? Quid item, si non solum exportet suas, sed etiam alienas prohibitas simul cum mercibus permissis? Aiunt quidam omnes merces confiscari, & siue sint propriæ, siue alienæ, dummodo mercium dominus scienter consensum præstiterit, vt exportarentur. Alij verò sentiunt, solum mer-

ces veritas amitti, & sisco addici, & ita esse in more positum scribit Albericus: quæ certè opinio teste Iulio Clario est mitior, atque benignior.

Tertiò quæritur de statutis quarundam ciuitatum, quibus præcipitur, vt si quis, vel in Republicam coniuauerit, vel patriam prodiderit, vel aliquo alio grauiori crimine sese obstrinxerit, sic puniatur, vt vniuersa eius bona deusentur, nunquid locum, & vim habeant, eiusmodi statuta? Respondeo: quamuis iure communi nullius sint ponderis, & momenti, vsu tamen obtinuisse, vt valeant, vt testatur Albericus, & Parisium sequutus Iulius Clarius, lib. citata, q. 82. m. 42. Si quæras quid agendum, quando Titius tale crimen committens habet plures domos cõmunes cum alijs? Respondeo, oportere eas domos diuidi, & tantum illas everti, quæ contingunt partem nocentis, vt cum Alberico docet Iulius Clarius. Sed quid dicendum est de eo, quod interdum accidit Titius verbi gratia habet partem vnã domus superiorum, aut inferiorum, & alius habet item alteram, nunquid tota domus est diruenda? Respondeo, minime: Sic Iulius Clarius cum Corsetto. Sed tunc debet pœna commutari, ne Socius innocens pœnam immeritam sustinere cogatur. Rogabis, num vxor sit audienda dorem suam petens, An item sit creditoribus satisfaciendum, si vniuersa Titij debitoris bona deuasentur? Quidam teste Iulio Clario aiunt, tum vxorem, tum creditores esse audiendos, & vtriusque esse satisfaciendum. Alij verò sentiunt bona Titij esse excidenda, & per dendis; siscum tamen de suo, & vxori, & alijs creditoribus satisfacere debere. Ita docet Iulius Clarius, loco supra citato.

Quartò quæritur, Quo modo statuta accipi debeant, in quibus certa pœna cõstituitur in eos, qui de nocte crimen aliquid admitterint, quemadmodum in his statutis, nos accipienda sit, vidè nimirum incipiat, aut vbi finiatur? Respondet Iulius Clarius lib. prædicto q. 82. num. 48. appellatione, noctis, intelligi tempus ante solis exortum: quamuis alij nocte accipiatur totum illud tempus, quod tenebris obsecuratur ante diurnæ lucis reditum, & accessum. Ita etiam nonnulli aiunt noctem incipere statim post solis occasum. Alij verò intelligunt tempus, quo vespertina luce recedent tenebræ incipiunt: Ita vt tota hæc res iudicis arbitrio definita relinquatur. Ac proinde crimen illud de nocte admittum censetur, quod paratum est eo tempore, quo lux matutina, vel vespertina nondum apparet. Si quæras quid dicendum sit de ijs statutis, quibus præcipitur, vt duplicata pœna animaduertatur in eum, qui de nocte deliquerit; & item dupla pœna condemnetur is, qui in publico foro crimen admitterit: quando contigerit, vt Titius, & de nocte, & in publico foro crimine sese obligauerit. Quæritur namque an simpliciter duplum debeat, perinde ac si de nocte tantummodo, aut in publico foro solum deliquerit: an verò quadruplum? Respondeo cum Iulio Clario lib. prædicto, q. 82. m. 36. Titium debere simpliciter duplum, non quadruplum: Est igitur ille duplo tantummodo condemnandus.

Quintò quæritur de eo statuto, quo præcipitur, vt ei, qui delictum sponte sua, & voluntate confitetur, pœna minuatur: num si is primum

negauerit

negauerit se delictum commisisse, deinde verò illud sponte confessus fuerit, debeat statuti beneficio gaudere? Bartholus apud Iulium Clarium *lib. citato. q. 82.* Respondet minimè, & Socinus apud eundem Clarium, eodem loco, ait hanc esse communem sententiam: à Bartholo dissentiunt Iason, & Felinus apud Iulium Clarium assuerantes etiam contra Bartholum Doctores, communi consensu sentire. Certè mitior est, & benignior hæc secunda sententia teste Iulio Clario; nam verè is spontè crimen confessus censetur, etiamsi id ante negauerit se illud perpetrasse.

Sexto quaeritur, de eo statuto, quo præcipitur, vt quis ob tertium furtum patibulo affigatur, an si quis, Verbi gratia, duo furta extra territorium, & tertium intra commiserit, suspendi debeat perinde ac si primum etiam, & secundum intra territorium admisserit? De hoc statuto Iulius Clarius *lib. 5. recepta. sentent. §. furum. n. 10.* Quidam censent eum esse alligandum ad palum; Alij verò distinguunt: Aut statutum sic habet: *qui tria furta fecerit, affigatur ad palum: aut sic: Ob tria furta fur suspendatur à palo.* Si primo modo, suspendi iure non potest, quia non videtur tria furta commisisse, qui duo extra territorium fecit. Si secundo modo, tunc ad palum alligari iure potest, quia statuto tertium furtum punitur, non tria furta. Quæres quid dicendum sit, quando statutum sic habet, *Famosus, vel publicus fur suspendio poret.* An computari debeant furta extra territorium perpetrata? Respondet Iulius Clarius, communem esse sententiam, & consuetudine receptam, vt ea furta computentur: is enim fur famosus censetur, qui hic, & alibi furta plura committit.

Septimo quaeritur, An subsistat statutum, quo cauetur, ne is, qui per tres, quatuor, quinque ve, aut decem annos debitum non petierit à debitore, possit illud amplius postulare, vel in iudicio non audiatur. Quidam negant locum, & vim vllam habere, eo quòd nemo absque causa potest iure suis bonis spoliari, ergò creditor non est suo iure priuandus. Præterea, possessor male fidei vsucapere, aut præscribere, vt vulgo dicitur, non potest, *c. vlt. de prescrip. c. possessor. de regul. iuris in 6.* at debitor etiam per quinquennium, vel decennium creditore nihil petente, scienter rem alienam possidet, ergò vsucapionis, aut præscriptionis privilegio gaudere non potest. Alij verò contendunt iustum esse huiusmodi statutum, eo quòd sicut leges elapso præscriptionis tempore dominum suis bonis spoliant, eorumque dominium in possessorem transferunt, sic etiam statuto decerni potest, vt debitor contra creditorem nihil ab eo exigentem intra certum tempus vsucapiat, iure præscriptionis. Nam quemadmodum præscriptionis leges sunt iusta, quoniam late constitutaque sunt ad lites dirimendas, pacemque seruandam, & ad negligentiam dominorum puniendam, & ne domina rerum sint incerta: Sic etiam iusta videntur esse statuta, quibus præcipitur, vt creditor intra quinq., vel decem annos debitum non exigens à debitore, illud amitrat, & suo iure cadat. Bartho. in l. sequitur, §. si viam. ff. de vsucapionib. approbat ea statuta, quibus cauetur, vt creditor intra certum tempus debitum à debitore suo petat, qui si non petierit iure suo, & actione cadat,

vel non amplius audiatur. sed Angel. in eandem legem ait, Bartholum in hac sententia improbari, & damnari ab omnibus: & ita reuera eius opinio in hac parte merito condemnatur; quoniam, vt constat, *ex c. vlt. de prescrip. c. possessor. de regul. iuris in 6.* possessor male fidei nullo tempore potest vsucapere, siue præscribere; & ita contra Bartholum sunt Ioan. Andreas, Antonius, Abbas, Felinus *in c. vlt. de prescrip. Couar. in regula. possessor p. 2. §. 11. nu. 3. 4. c. 5.*

Deinde similia quoque condi statuta solent, quibus decernitur, vt qui à Turcis, & alijs Christianorum occupata eripuerit, sibi retineat, si intra tres dies, quatuor, vel quinque, aut septem dominus non compareat, aut sua bona non repetat. Solent etiam esse statuta, vt bona naufragantium ad fiscum Principis pertineat, si ad anum dominus ea non reposcat. Item alia quibus decernitur, vt ad fiscum deueniat, si intra nauim nulla res viua inuenta sit. Item solet esse statutum, vt stipendium, & merces famulis debitum exigi non possit post triennium à die, quo à famulatu cessauerint, vel à dominis recesserint, nisi intra id triennium à dominis stipendium petiisse probauerint. Alicubi statutum est, vt famuli mercedem pactâ, aut debitam à dominis petant intra annum à die, quo seruire cessauerint; post annum autem famuli salarium petere non possunt, nisi scripturam producant in iudicium, qua probetur petitio. Hæc statuta, & similia improbat Caltrus *l. 2. de lege p. nali ca. 10. Couar. in reg. possessor p. 2. §. 11. n. 3. c. 4. & merito, quia vt dixi, nemo, cum est possessor male fidei, præscribere potest, sed debitor sciens se esse obligatum ad soluendum, mala fide possidet. Sed de his statutis latius agam, cum de vsucapione, vel præscriptione tractabo. Omnino primum videndum est, an hæc, & alia similia statuta solummodo creditori denegent actionem in iudicio civili contra debitorem, eo quòd intra certum tempus petere debitum neglexerit; nam creditori, qui intra annos lege constitutos à præsentem debitore suum debitum non repetit, fortassis iustus de causis id exigentibus ob publicum bonum, ius denegatur conueniendi debitorem apud Iudicem civilem, & contra eum in iudicio civili agendi. Et fortassis eiusmodi statuta sic intelliguntur, vt creditor, qui intra decennium non petijt, non audiatur. At toto eo tempore transacto, debitor in foro conscientia, & iure canonico creditori debet soluere, quamuis in iudicio civili nequeat ad soluendum compelli. Quod si statutum absolute, & simpliciter constituat, vt creditor intra certum tempus debitum petens iure suo, & actione cadat, & debitum amitrat, omnino damnandum est, quamuis quorundam Bartholum sequentium sententia comprobetur: nam Respublica ad lites quidem dissoluendas, & dominia rerum incerta vitanda, tuendamque pacem, ius habet ex vno in alium bona transferendi: & potest actionem denegare ob aliquam causam, quæ abique vilo dolo, & mala fide contigerit, vel eo quòd defuerit solennis stipulationis formula legibus præscripta; non tamen ius habet condendi legem, qua quis occupet rem alienam cum mala fide, vel detineat id, quòd scit quis, se alteri debere.*

Vndè iniquum etiam statutum videtur, quo cauetur, vt emptor, qui emit rem cum pacto retrovendendi, quando venditor pretium obtulerit, eam rem præscribat, siue vsu capiat, si venditor non obtulerit pretium spatio triginta annorum: quamuis quidam hoc statutum approbent, quos citat, & refellit Couar. lib. 1. varia. resolut. cap. 9. num. 5. Non valet etiam statutum, vt creditor pignus vsucapiat, si intra certum tempus debitor non soluat, teste Couar. loco citato. Nec item vim vllam habet statutum, quo decernitur, vt hæres scienter præscribat rem legatam, si legatarius intra certum tempus non petat, vt tradit contra aliquorum sententiam Couarr. loco citato.

Octauo queritur, De statutis quarundam ciuitatum, quæ præmium constituunt ijs, qui fontes cœperint, An minister Magistratus, qui eos capit, constitutum præmium mereatur? Respondeo, minimè, quoniam sui muneris, & officij ratione id exequi, & obire compellitur, ita Iulius Clari⁹ lib. 5. recepta. sentent. in practica criminali. lib. 9. g. 29. num. 8. vbi ait, ita Ioan. Montanum, & alios sensisse, & id ita seruari.

Nondò queritur, An valeat statutum, quo cauetur, ne contractus foeminarum, vel minorum alicuius sint ponderis, & firmamenti, etiam si iureiurando confirmentur, nisi interueniat curatoris consensus, & decretum iudicis, vel nisi interueniat duorum propinquorum consensus? Respondeo cum communi sententia iuriconsultorum, quam refert Iafon in l. sacramenta puerum. c. si aduersus venditionem, minimè, quoniam iuri Canonico in cap. quamuis, de pass. in 6. c. cum contingat, c. mulieres, de iureiur. c. significante, de pignorib. aduerfatur, quod præcipit iusiurandum esse seruadum, si absque peccato seruari potest. Vndè multa alia pacta, & conuenta iureiurando munita, & firmata vim habent, etiam si secundum leges irrita, & inania alioqui habeantur absque iureiurando facta.

Decimo queritur, An valeant statuta ciuitatum, quibus decernitur, vt si quis alium occiderit, vel puellam virginem, & honestam per vim stuprauerit, bona eius, vel saltem dimidia pars bonorum ad hæredem vitiatæ puellæ, aut interfecti hominis pertineant? Respondeo cum Raynerio, & Alberico, in repetitione super l. omnes populi. §. in Christi nomine. ff. de iust. nu. 27. valere, quia homicida, vel stuprator virginis honestæ vitæ, & conditionis, capitali pœna, vel amissione dimidiæ partis bonorum plecti iure potest, ergo & suis bonis priuari. Stupratoris pœna capitalis erat secundum ius civile, si puella honesta per vim corrumpebatur. l. 1. ff. ad legem Iuliam, de adulterijs, c. Instituit. de publicis iudicijs, §. item lex Iulia. si erat vilis conditionis stuprator verberabatur, aut relegabatur, & dimidia pars bonorum eius publicabatur, Instituit. de pub. iudicijs, §. item lex Iulia.

Vndecimo queritur, An vim habeat statutum, quo decernitur, vt Respublica habens rem communem cum priuato, liberè rem totam vendere queat cum non possit partem per se commodè vendere. Respondeo vim habere, quia communitate Reipublicæ bonum priuato est ante ponendum. Et quia id iure communi constitutum est in l. 1. c. de venditione rerum fiscalium cum priuatis commu-

nium lib. 10. l. 2. c. de communione rerum alienat. & ita etiam docuerunt Raynerius, & Albericus in repetitione citata: at priuato rem communem cum alio priuato habenti partem suam vendere non licet absque consensu alterius. l. 2. c. de communione rerum alienatione.

Duodecimo queritur, Quomodo statuta interpretari possimus? Respondeo, in cap. cum dilectus, de consuetudine, de quodam statuto dicitur: Ceterum, cum supradictum statutum ita sanè potest intelligi, quod per illud nec iure communi, nec privilegio derogetur, c. c. Vbi Glossa annotat: Vbi aliquid à iure derogare videtur, ad ius commune reducendum est, si fieri potest, ne pereat: nam testes etiam ad concordiam reuocari debent, ne tanquam periuri damnentur, cap. cum tu, de testibus, sic Glossa. Ergo statuta ita oportet interpretari, vt nulli sint oneri, damno, & detrimento. Deindè, vt quam fieri potest, iuri communi consentiant, vt colligi potest ex cap. casam que, de rescriptis, c. cap. ex ore, de priuileg. ca. cum olim, de consuetudine. Vbi verò certa, & clara sunt statuti verba, ab eis recedendum non est. Locus enim est interpretationi, quando verba sunt ambigua, vel obscura, vel incerta.

Decimotertio queritur, An statutum sit ad casus fictos trahendum, & protèdendum? Tractant hanc quæstionem Abbas, in cap. cum dilectus, de cleric. non resi. & doctores in cap. in nostra, de iniurijs, in l. 3. §. hæc verba, ff. de nego. gest. Barbo. Bald. & Iafon in l. omnes populi. ff. de iust. c. iure. Sciendum est, iuris tum Canonici, tum Ciuilis interpretes facta, vel alia, quæcunque sint in duo membra diuidere, ita vt alia vocent vera, alia ficta, id est, quæ iuris fictione iudicentur, ac si verè facta essent. Exempli gratia, cognatus proprie dicitur, qui per matrem ex eodem genere descendit. §. 1. Instituit. de leg. agnato success. c. l. 2. §. 1. ff. de suis, c. legit. & tamen ius voluit, vt filius fororis, agnatus habeatur, tanquam si per virilem sexum descenderet, & habeat iura agnatorum, lege duodecim tabularum, & l. meminimus. C. de legit. hæredi. Item libertus, ingenuus homo non est, & tamen ius commune aliquando voluit, vt habeatur ingenuus. Impensæ, damnum proprie non sunt: nam damnum est diminutio patrimonij per alium facta, l. 3. ff. de dam. infe. at impensæ voluntarie factæ sunt. Item cum homicidium committitur, Caius per seipsum occidit, Titius verò suadet, imperat, hortatur, consilium, auxiliumque dat: Caius dicitur verè homicida, Titius verò tantum iuris fictione. Queritur, an si statutum certam pœnam contra homicidam constituat, in eam incurrat non solum, qui per se ipsum alium necat, sed etiam qui eadem hominis suadet, aut imperat? Respondeo ex communi sententia, statuta, quæ sunt contra, vel præter ius, vel odiosa, & pœnalia, protèdenda non esse ad casus fictos. Si enim statutum edixerit: Qui fecerit hoc, aut illud, certa pœna puniatur, non censetur fecisse, qui fieri iussit, suadet, rogauit, iuuat, consiliumque dedit. Si statuto decretum sit, vt repeti damna possint, non intelliguntur impensæ. cap. in nostra, de iniurijs. Finge statutum esse, vt agnati excludant matrem in successione filij, non potest succedere filius fororis, ac si cognatus esset, non agnatus; Quando verò statutum continet idem, quod ius commune,

tunc

tunc casus fictus, qui iure communi excipitur, etiam statuto intelligitur exceptus. Vt si statuto caveatur, Clericum fructus Beneficij non percipere, nisi præfens sit, excipiuntur ij, quos excipit ius commune. Sic Panormitanus loco citato.

Decimoquarto quæritur, An cum statuti verba dolum continent, trahi statutum possit ad id, quod lata culpa contra statutum factum est? Respondeo: quamvis iure communi, lata culpa, & dolus frequenter æquiparentur; at in statutis tamen, si verba dolum significant, ad latam culpam non sunt trahenda. Pari ratione, si statutum sic habeat: Qui hoc, aut aliud scienter fecerit: non tenet, & ligat eum, qui per ignorantiam quamvis crassam, & supinam fecerit. Hæc quæstio ex superiori quæstione pendet, & eodem modo dissolvitur ex communi sententia Doctorum, locis supra citatis.

Decimoquinto quæritur, An statuti conditores abrogare possint statutum à se conditum, aut ab eo recedere, cum fuerit Romani Pontificis, aut alicuius alterius superioris auctoritate confirmatum? Hanc quæstionem tractant Canonici iuris interpretes in cap. Cum accessissent, de constitutione. cap. Dilectio, de preben. & presertim Felinus, & Abbas: Iuris verò Civilis Doctores, maximè Bartolus in l. omnes populi, ff. de iustitia, & iure, & Baldus, & Fulgosius in l. omnium, C. de testamento. Inter eos convenit, quandoque statutum pertinet ad utilitatem, & bonum ipsorum, qui id statutum condiderunt, posse eos illud abrogare, & antiquare, & ab eo recedere, quoniam periurè est, ac si privilegio sibi concessio, vel suo iuri cederent: potest enim quisque privilegio non uti, & se iuri communi accommodare. Ex quo fit, ut Titius, vel quilibet alius testator libere queat revocare testamentum, quamvis alioqui Principis auctoritate firmatum. Pari ratione Canonici vni Collegij statutum à se conditum de non augendo numero Canonicoꝝ, mutare possunt, quamvis Romani Pontificis auctoritate approbatum. Quandoque verò statutum pertinet ad ius, & bonum aliorum, vel publicum, & commune, nequeunt eius statuti conditores illud abrogare, si sit superioris auctoritate confirmatum; nam eo ipso, quod superior auctoritate sua illud confirmavit, perinde est, ac si legem tulisset: at inferior superioris sui constitutionem tollere, vel delere non potest. Præterea, quando statutum ita est superioris auctoritate confirmatum, ut in ea confirmatione clausula hæc contineatur adiecta: *Aliud factum, sit irritum, & inane*: tunc eius statuti conditores nequeunt illud abrogare, nec ab eo recedere, ut apertè dicitur in cap. Dilectio, de preben. Et hoc locum habet etiam, quando statutum continet privatam utilitatem, & bonum eorum, qui condiderunt: ut aiunt Abbas, & Felinus. **QVÆRES**, cur ea adiuncta clausula, nequeant conditores statutum abolere, cum sit liberum cuique suo iuri, & commodo cedere? Respondeo: etiam si ad privatam eorum utilitatem spectet, potuit nihilominus superior prorsus adimere potestatem omnino antiquandi, & abrogandi, ne importunis precibus, iniis, vel fraudibus aliquorum, statutum è medio tolleretur.

Decimosexto quæritur, An si Civitas, vel Collegium Canonicoꝝ statutum à se conditum iureiurando firmaverit, possit illud mutare, abrogare? Hanc etiam quæstionem agitant Felinus, & Abbas, locis supra citatis. Fingamus esse à certis quibusdam Canonicoꝝ positum statutum de non augendo numero Canonicoꝝ, cum alioqui iure possent augere: quoniam ubi certus numerus Canonicoꝝ constitutus non est, Canonici iure possunt numerum augere, quamvis id nequeant, ubi est certus numerus: ut habetur in cap. Dilectio, de preben. Fingamus etiam Canonicoꝝ statutum iureiurando inunctum, hoc posito quæritur, an huiusmodi statutum possint Canonici antiquare, & abrogare. Eos enim illud non posse, apertè constituitur in cap. Dilectio, de preben. Respondeo, eiusmodi statutum tripliciter Canonicoꝝ iurare posse: Primo, si iurent se nunquam illud statutum abrogaturos. Secundo, si iurent se illud statutum servaturos, aut nunquam alium in Canonicoꝝ recepturos, ut in statuto continetur. Tercio, si iurent nulla facta mentione statuti, se facturos semper, quod est in statuto contentum. Vt si iurent hunc in modum: *Iuramus nunquam nos alium in Canonicoꝝ admitturos*. Si primo modo iuraverint, periuri sunt, si statutum mutent, vel abrogent: item, si alium in Canonicoꝝ recipiant: nihilominus tamen receptio valet, quem admodum, si quis iuret se nunquam testamentum mutaturum, aut certam rem suam alienaturum, aut venditurum domum suam, nisi Titio: si aliter faciat, periurus est; at mutatio testamenti, vel rei alienatio, vel domus venditio, ut rata & firma subsistit. Si secundo modo iurent, tunc similiter cõtra statutum faciendo peccant, eo quod iusiurandum violant. Contra solummodo iuraverint se statutum servaturos, & statutum non servent, quia illud antiquant, & abrogant, & de medio tollunt, statuto abrogato, iusiurandum dirimitur, tanquam id, quod ad statutum accedit. Felinus, Antonius, Butrius, & Ioannes Lignanus hoc moti argumento aiunt Canonicoꝝ tunc temporis minimè peierare. Abbas tamen asserit etiam tunc Canonicoꝝ si à statuto recedant, periurium admittere: & hoc est verius, velut si Titius iurasset se testamentum non revocaturum, aut illud semper servaturum, aliud faciendo peierasset. Deinde, odijcies, Iusiurandum, quo Titius se Caio obstringit, potest à Caio relaxari, & remitti: ergo cum Canonici iurant se nunquam alium in suum Collegium recepturos, cum iusiurandum in ipsorum utilitatem cedat, poterunt singuli gratia aliorum, iusiurandi vinculum solvere. Respondeo cum Abbate, quamvis in singulorum bonum, iusiurandum sit statuto adhibitum, nequeunt tamen singuli per se à iureiurando, alios socios eximere. Id enim fieri nequit, nisi singuli se ipsos à iusiurandi vinculo abluant, at nemo potest iurisdictione in seipsum uti. Si Canonici tertio modo iurent, nequeunt vel statutum abrogare, vel contra illud facere, eo quod, non iusiurandum de statuto servando interpoluerit, sed absolute, & simpliciter iuraverint se nullum alium in Canonicoꝝ recepturos, non facta mentione statuti. Sed quid de eo iureiurando, quo singuli alicuius civitatis, Collegij, vel academice

homines

homines iurare solent se seruatuos semper statuta ciuitatis, collegij, vel academiæ? num hisce hominibus in vnum coactis ea statuta licebit abrogare, & delere? Respondeo, cum Abbate, eis hoc facere licere, quia iusiurandum illi homines adhibuerunt, vt singuli, postea verò statutum antiquant, vt collegium, vt vniuersitas, vt corpus: quare cõtra iusiurandum non faciunt; nam iurarunt, vt singuli, non autem, vt collegium, vel vniuersitas. Postea verò ab eis, vt ab vno Collegio, vel vniuersitate statutum abrogatur, & ideo ipsi amplius iusiurandum seruare non debent. sublato enim principali, aufertur quoq; id, quod accedit.

Decimo septimo queritur, An sublato iure cõmuni per legem sequentem contrariam, intelligatur quoque statutum Iuri communi consentaneum abrogatum? Respondent quidam, minime: quod colligitur ex cap. 1. De consuetudine in 6. Nam Princeps, cuius auctoritate ius commune antiquatur, non creditur specialia statuta, consuetudines, & priuilegia nosse, & ideo cum secundum legem primæ legi contrariam condit, eo ipso, videtur primam abolere, quoniam nõ creditur ius commune ignorare: at quoniam specialia iura non iudicatur nosse, non creditur illa abrogare, ergo sublato iure communi, sicut remanet consuetudo iuri communi cõsentanea legitime præscripta, sic etiam permanet statutum. Ex quo fit, vt qui iurauit seruaturum se statutum, quod ius commune continet, id seruare debeat, etiam si ius commune sit abrogatum, cum adhuc etiam statutum permaneat. Alij verò distinguunt hunc in modum: aut statutum nihil aliud continet, nisi quod ius commune, aut aliquid aliud addit. Si primum, tunc iure communi sublato, tollitur quoque statutum: si secundum, tunc antiquato iure communi, adhuc statutum permanet. Hanc sententiam Felinus, ait esse communem, quam sequuntur Petrus Ancharanus, & Cardinalis. Nam cum statutum nihil aliud continet, nisi quod ius commune constituit, potius est iuris communis declaratio, quam ius aliquod priuatum, aut proprium: quoniam in l. ius civile, ff. De iustitia, & iure dicitur: tunc ius nostrum facimus, cum iuri naturali quippiam addimus, aut detrahimus. Ergo cum nihil iuri communi additur, vel detrahitur, non est ius aliquod proprium, sed commune. DICES: Quorsum statutum conditur, si nihil iuri communi addit, vel detrahitur? Respondeo: ius commune statuto replicari, siue repeti, quia plus aliquando terrere facinorosos solet statutum, quam ipsum ius commune, vt ait Gloss. in cap. ex parte, de rescriptis. Hinc etiam est, vt si Titio fiat ab Episcopo potestas ingrediendi semel in sacrarium Virginitatis coenobia, & postea Episcopus generatim facultatem det, vt certo die quilibet possit semel ingredi, & Titius eo die ingrediatur, facultas sibi data finiatur, ac desinat.

Decimo octauo queritur, Quinam possint condere statuta? an Populi videlicet, & ciuitates Principibus, vel Dominis subiectæ aliquid statuere queant? Hanc quæstionem fusius agitauit Bartholus, sed Albericus, Iason, & alij breuius in l. Omnes populi, ff. de iustitia, & iure; Hostiensis quo-

que Ioannes Andreas, & Abbas stricim, & cursum attingunt, partim in c. Quod Clerici, de foro compet. partim in cap. vlt. de consuetudine.

Inter omnes conuenit, populos, & ciuitates statuta condere non posse contra iura, siue contra ea, quæ sunt Principibus, vel Dominis reseruata: esset enim irritum, & inane statutum, quo Ciuitas, vel populus ad principem, vel Dominum appellare prohiberet: sicut etiam si Magistratus crearet, monetam cuderet, imponeret vectigalia, bellum indiceret. Pro certo item omnes habent, posse populum, vel ciuitatem statuta ponere, quæ ad bonorum suorum communium administrationem pertineant: habet enim populus, vel Ciuitas etiam superiori subiecta quedam communia bona, quæ nullius priuati sunt ciuis, sed communis, videlicet, pascua, siluas, agros, domos, & alia huiusmodi: potest igitur aliquid statuere, quo bona conseruentur, augeantur, defendantur, multiplicentur, vel certe ne deteriora fiant.

Caput igitur propositæ quæstionis ex eo pendet, An omnes ciuitates populi, villæ, & castra possint statuta condere, quæ spectent ad causas definiendas, litesuè dirimendas. Dux sunt opinionones; vna est Bartoli asserentis, statuta condere, eorum tantum esse, qui iurisdictionem habent: & propterea populi, & ciuitates nullam iurisdictionem habentes, nihil statuere possunt, hoc est dicere, nequeunt statuto cauere, vt masculi succedant, non foemina: tanta sit & non maior, aut minor, legitima portio, quæ filijs debeat, testamenta sic vel aliter facta locum, & vim habeant, aut non habeant: & alia huiusmodi. Altera opinio affirmat, posse populos, & ciuitates statuta condere, siue statuendi potestas iurisdictionem requirit, siue aliter. Sic Iason, Albericus, & alij communi consensu docent contra Bartolum, & hæc sententia probabilior mihi videtur, quippe quæ cum ipso iure magis conuenit. Nam in l. Omnes populi, ff. De iustitia, & iure, sic est constitutum: Omnes populi, qui legibus & moribus reguntur, partim suo proprio, partim communi omnium hominum iure reguntur: nam quod quisque populus ipse sibi ius constituit, id ipsum proprium ciuitatis est, vocaturque ius civile, quod in proprio ipsius ciuitatis est. Sic ibi: Nec est quod Bartholus huius legis verba contrahat ad populos iurisdictionem habentes: Nam generatim siue villa exceptione, lex constituit: Omnes populi: & deinde etiam dicit: quod quisque populus ipse sibi ius constituit, id ipsum proprium ciuitatis est. Item, quia omnis populus, & ciuitas etiam Superioris potestati subiecta potest consuetudines inducere: nam in l. De quibus causis, ff. De legibus sic habetur: De quibus causis, scriptis legibus non videtur, id custodiri oportet, quod moribus, & consuetudine inductum est. Sed qui possunt consuetudines inducere, possunt etiam statuta ponere, nisi fuerit illis alioqui iure interdictum. Nam Clerici, vel laici quamuis possint receptis moribus contra, vel præter Canones vtique, nequeunt tamē condere statuta, quia iura Canonica id prohibent: At verò ius civile in l. ante citata: Omnes populi: concedit, vt ciuitates, & populi scribere statuta queant: sicut etiam in l. De quibus causis, ff. De legibus. permittit, vt consuetudines inducatur, ergo verumque populus potest. Obijcies; legē vltimā c. De legibus, &

Conti.

Constitution. ubi habetur: solius esse Principis leges ferre. Respondeo, ciuitates, & populos statuta condere, ipsius iuris communis permisso, & ideo tacito etiam Principum concessu. Deinde obijcies, potestatem statuta ponendi, esse iurisdictionis, ergo si populus iurisdictione careat, nihil statuere potest. Respondeo, satis esse, si populus id faciat ipsius iuris communis auctoritate, quã habet ex l. Omnes populi, supra citata. Quæres insuper possit ne populus statuta describere non solum præter ius commune ciuile, sed etiam contra: Respondeo, cum Alberico, & Iafone, & alijs, utrumque posse, quia eam auctoritatem habet à iure communi, ac propterea suis proprijs statutis potest ius commune corrigere, contrahere, protendere, declarare, quatenus communi populi salutis, & bono consultum erit. Si roges, an collegia possint statuta ponere. Respondet Bartholus; collegia si principis consensu fuerint approbata, posse in ijs, in quibus iurisdictionem habent: Item, posse statuere ea, quæ pertinent ad bonorum communium administrationem. Item, Magistratus, Iudices, Senatores, Prouinciæ præfecti, Rectores ciuitatum, & populorum, possunt statuta condere, quoniam habent iurisdictionem. Item, Episcopi, Legati Apostolici, Duces, Marchiones, Comites in ijs, in quibus iurisdictionem habere solent. Item Religiosorum hominum ordines, & ipsorum ordinum præfecti generales.

Decimononò quæritur, An iuris appellatione solum intelligatur ius commune ciuile, an verò etiam statutum. Respondeo cum Baldo, Cyno, Angelo, Alberico, Ioanne Andrea, & alijs, quos citat, & sequitur Iason in l. Omnes populi. ff. De iustitia, & iure: intelligi tum statutum, tum ius commune. Sit exemplum: Testator sic ait: *Instituto filios meos in eo, quod iure conuenit, & iure possum: relinquit filium, & filiam: & ex populi statuto cautum est, ut frater masculus excludat foemina: & ex altera parte communi iure in l. Maximum vitium, c. De liberis præteritis, foemina pariter cum masculo succedit, seruandum est statutum. similiter factum est compromissum, ut iudicet Arbitrator, secundum iura; iudicare debet secundum statuta iuri communi contraria. Item, renuntiauit aliquis omni iuris auxilio, intelligitur renuntiasse etiam statuti beneficio. Pari ratione promittit quis se dotem daturum secundum ius: vel petit aliquis à Iudice, ut reus secundum ius condemnatur, intelligitur secundum statutum etiam iuri communi contrarium, quia statutum verè est, & propriè ius, quamuis non commune.*

Vigésimò quæritur, An statutum iureiurando firmatum, abrogetur per clausulam. Non obstantibus quibuscunque constitutionibus & statutis. Respondet Glossa in c. Cum non deceat, de Elect. in 6. non abrogari quemadmodum etiam conuentum, vel pactum iureiurando confirmatum non dissoluitur, aut tollitur per generalem clausulam; Non obstantibus quibuscunque pactis. Ut Glossa in clem. Dudum, §. Punitur, de sepulchra, annotauit.

Vigésimoprímò quæritur, Quid sit specialiter dicendum de quorundam statutorum interpretatione: Verbi causa: statuto cauetur, ut qui hoc vel illud non fecerit, certam poenam luat, & Ti-

tius non fecit, sed alius fecit pro ipso, Titius ne in eam poenam incurreret, quia ipse per se non fecerit. Respondeo cum Syluest. statutum. question. octaua, versicul. primum, & cum Bartholo in l. cum seruus, ff. De verborum obligatio. Titium eam poenam non contraxisse: quia in poenis, ut quis liberetur, nihil refert per quem fiat id, quod statuto decernitur, dummodo fiat. L. Si puellam, c. si mancipium. Vnde si testator mandauerit aliquid depingi in certo loco, vel signum, aut monumentum poni; poena nisi id fiat constituta, poena non contrahitur, si id factum esse confiterit, quamuis per quem factum fuerit, prorsus ignoscitur. Dixi (in poenis) quia secus est in commodis & lucris consequendis. Item, statutum est, ut quilibet aquæ beneficio gaudens, decem soluat: & Titius gaudet tali beneficio in pluribus locis, quæritur an soluere debeat plusquam decem? Minimè, quia statutum dicit, Quilibet, non, quoties: & sicut vnus hominis est vnum duntaxat patrimonium, quamuis in multis locis consistat, sic vnum est beneficium & commodum. l. Legisperitos, §. cum oriundus, ff. De excusatio, tutela. & in l. Si n. qui tres, eodem Titulo. Syluest. statutum. question. octaua, versicul. secundum, si statuto conetur. Insuper statuto decernitur, ut rustici fontem & reum non capientes, damnum reficere debeant, quæritur, an rusticus damnum passus contribuere cogatur vnà cum alijs rusticis? Respondet Bartholus, in l. Ab omnibus, §. si Titius, ff. De legatis 1. ad id esse compellendum. Et idem, inquit, si ciuitas certam collectam imponeret, ut suo ciui creditori debitum solueretur: tunc enim ille ciuis vnà cum alijs ciuibus contribuere debet. Ita quoque statuto cauetur, ut consiliarius ad consilium ad quod venire deberet, non veniens, certa pecuniæ summa mulctetur, quæ inter consiliarios diuidatur, etiam ipse condemnatus suam partem habeat. Similiter statuitur in Collegio canonicorum, ne canonicus ad præbendam quam vocant, admittatur, nisi det canonicis fructus in primo anno ad illum pertinentes, ille etiam qui dat fructus, ad partem eorum est admitendus. Sic Bartolus loco citato. Insuper statuto cauetur, ut potestas, quam dicunt, hoc est, Magistratus & Seniores aliquid facere, vel decernere suo arbitratu possint, tunc Magistratus tantam habet auctoritatem, quantam omnes seniores: & ideo si cum vno ex senioribus aliquid decernat, vel faciat, ratum erit, & alij contra dicere non possunt. Sic docent Albericus, Baldus, Iason, Butrius quos citat Syluest. statutum. question. octaua, versicul. quartum si statuto cauetur. Idem iuris est, si poena constitueretur in Magistratum, & Seniores, Magistratus dimidiam partem, & aliam dimidiam seniores soluere iure debent, nisi aliud consuetudo seruet. Præterea statutum est, ut qui in oppido per tot annos fuerit commoratus, ciuitate donetur, locum habet statutum, etiam si per eos annos continuos non commoretur; satis est si maiori ex parte eo in oppido habitauerit; ut colligitur ex l. cum de Lanionis, §. Sabinius, ff. De fundo instructo, & ex Bartolo ibidem, & Romano in singularibus. Tandem statuto cautum est, ut quis certo officio præfectus, hac vel illa gaudeat immunitate, is, qui ob incommodam valetudinem nondum

primo officio perfunctum ad illud eligitur, & promouetur, gaudet primi officij priuilegio, ac si eo esset perfunctus; vt habetur ex l. Agentes C. De Principibus Agentium in rebus, libro duodecimo, ita docet Romanus in singularibus, quem citat Syluest. statutum. questio. 8. versic. sextum.

Cap. XXVII.

De verborum significatione.

Sciendum est, tum in iure ciuili, & canonico communi, tum in statutis, Priuilegijs, & rescriptis Romanorum Pontificum, Imperatorum, & Regum, & in aliorum itidem principum constitutionibus nonnunquam aliqua verba contineri obscura, ambigua, & dubia. Idcirco cum haec tenus de legibus, priuilegijs, rescriptis, & statutis disputauerimus, operæ pretium est, quædam etiam tradere de quarundam vocum significatione, qua leges, canones, & iura legentibus, docentibus, vel audientibus interdum occurrunt. Nam in vtroque iure ciuili, & canonico extat titulus de verborum, & rerum significatione, in quo tum iuris consulti, tum Romani Pontifices quarundam rerum, & vocabulorum vim, proprietatem, & significationem declarandam sedulo curant.

De coniunctionis disiunctiue vi, & significatione.

Quam Philosophi coniunctionem disiunctiuam appellarunt, iuris consulti alternationem dixerunt. l. Prætor edixit, §. Quod autem ff. De iniurijs, Vlpianus ait: Quod autem prætor ait, quid iniuria factum sit, certum dicat, quemadmodum accipiendum sit certum eum dicere: Labeo ait: Qui dicat nomen iniuriæ, neque sub alternatione, puta illud, aut illud, sed illam iniuriam se passum. Idem Vlpianus in l. si quis seruam, §. Nam qui cum extraneo, ff. de Seruo corrupti, sic ait, nam qui cum extraneo agit, siue receperit, siue corruerit, agere potest: qui cum socio, sine alternatione, id est, si corruerit.

Porro de vi, & effectu coniunctionis disiunctiue tractant Canonici iuris interpretes, præsertim Abbas, & Felinus in cap. Inter ceteras, de rescriptis, Dynus, & Ioan. Andreas in ca. In alternatiuis de regulis iuris in 6.

Primo quæritur, Quæ sit vis, & quis effectus coniunctionis disiunctiue? Respondeo, eius proprietatem esse disungere actionem, obligationem, conditionem, vel solutionem. l. plerumque interest, §. si res in dotem, ff. de iure dotium, vbi dicitur: si res in dotem data fuerint, quamuis æstimatæ, verum conuenierit, vt aut æstimatio, aut res præstetur; si quidem fuerit adiectum, vtrum mulier velit, ipsa eligeret, vtrum malit patere res, an æstimationem. Verum si ita fuerit adiectum, vtrum maritus velit, ipse erit electio. Aut si nihil de electione adijciatur, electionem habebit maritus, vtrum malit res offerre, an pretium earum. Et in l. si quis ita stipulatus, ff. De verbor. oblig. dicitur. At si sic stipulatur: Dabis, si nauis venerit, aut Titius consul factus sit, sufficit vnum factum. Et contra dabis, si nauis non venerit, aut Titius consul factus non sit, non sufficit vnum factum esse. Idem habetur in l. Generaliter, C. De Institutionib.

& substitutionib. Et in l. Si ita quis stipulatur, ff. De verbo. oblig. dicitur: Si ita quis stipulatur: siue nauis ex Asia venerit, siue Titius consul factus fuerit, vtra prius conditio extiterit, stipulatio committitur.

In disiunctiuis igitur sufficit vnam partem esse veram, quando per affirmationem tota concipitur, vt ait Abbas ex sententia Dini, & Ioannis Andreæ. V. G. dabo tibi decem, si Titius venerit, vel si Caius obierit: obstrictus teneor si alterum euenerit. At quando disiunctiua per negationem enunciatur, nõ satis est, si alterum acciderit, sed necesse est, vt neutrum contingat, vt docet idem Abbas, in eodem cap. citato, inter ceteras, de rescriptis, num. 2. veluti si dixerò: Dabo tibi decem, si Titius non venerit, vel si Caius nõ decefferit, obligatus non sum, si vnum tantum acciderit: hoc est, vel si Caius non obierit, vel si Titius non venerit. Item, si dixi, Dabo tibi decem, si Titius non venerit, vel si Caius non obierit, & nequaquam Titius venit, neque Caius est mortuus, debeo dare, quia neutrum extitit. Quod si Titius venit, & Caius deceffit, obligatus non sum, quia nihil euenit ex his, quæ cupiebam, vt probat Abbas ex l. si quis ita stipulatus, ff. de verb. obligation. & l. qui daceat, §. vtrum, ff. de reb. dub. & Barth. ibidem.

Dialectici, & Philosophi docent, totam disiunctiuam, quæ affirmat, esse veram, si altera pars est vera: totam esse falsam, si neutra pars sit vera. Ita vt ad veritatem vna pars vera sufficiat; sed ad falsitatem vtriusque partis falsitas requiratur. In l. Si ita stipulatus fuero, ff. De verb. oblig. dicitur: Si ita stipulatus fueris: Decem aut quinque dabis, debentur quinque. Quod si ita stipuleris: Dabis post annum, aut biennium, debentur post biennium. Vel dabis Calendis Januarijs, vel Februarijs; debentur Februarijs. In disiunctiuis igitur, vbi aut maior quantitas, aut minor promittitur, aut longius, aut breuius tempus constituitur, semper quod minus est, aut quod longius est tempus, sub obligationem cadit.

Secundo quæritur, In disiunctiuis, in quibus sufficit vnum impleri, & seruari, cum duo disiuncta mandantur, cuiusnam sit electio? Respondeo cum Cyno, & Bartholo, in l. qui, in que. C. de seru. fugitiuis, & in l. 2. ff. de ess. actorib. & cum Abbate in cap. Inter ceteras de rescriptis, num. 5. In poenis, aut verba referuntur ad Iudicem, vel ad reum: Si ad Iudicem, eius est electio, vt si dicatur, sic, aut aliter punietur: sic vel aliter condemnentur, videlicet in exilium mittatur, vel ad trimeses. Sic etiam Glossa in cap. Sicus, de Iude, cap. Crapula, De vita, & honesta, Clerico, cap. Fraternalitas, distinct. 24. Si ad reum, eius est optio, vt si dicatur, aut centum soluar, aut ex oppido discedat. Si verò verba nec ad Iudicem, nec ad reum dirigantur, nimirum si statutum dicatur: pœna sit manus amputatio, vel pedis abscissio: tunc secundum aliquos, in poenis corporalibus electio est Iudicis. l. i. §. Expilatores, ff. De ess. actoribus. In poenarijs, electio est rei, vt colligi videtur ex l. Plerumque, ff. De poenis. Sed Abbas generatim, ait tunc electionem esse Iudicis, ne reus minorem, & mitiorem semper poenam eligat. Sciendum est, si vna poena sit in alteram commutata, siue translata, tunc nõ esse electioni locum, vt si statutum sic poenam constituat, soluat decem; quod si intra quinque dies non soluerit, verberibus afficiatur, elapsis quinque diebus,